

Eindrapport **EMPOWERCARE**

*“Zelfstandig blijven wonen,
daar wil ik wel aan werken.”*

Inhoud

Inleiding	3
Empowercare	3
De opzet van de pilots	3
Pilot 1: Tuus in Smerdiek	5
Pilot 2: Digitaal Thuis in Zeeland (DTiZ)	7
Pilot 3: Digitaal Actief Zeeland (DAZ)	10
Nawoord	12
Nieuwe uitdagingen	12

Inleiding

Het Samenwerkingsverband Welzijnzorg Oosterschelderegio (SWVO) en de Solidarity University zijn in de periode van januari 2020 tot maart 2023 de Nederlandse partners in het Europese EMPOWERCARE project, een onderdeel van het Interreg 2 Zeeën programma. In dit kader hebben zij gezamenlijk drie pilotprojecten uitgevoerd in de Oosterschelderegio.

In deze eindrapportage worden de pilotprojecten beschreven in het licht van de bredere EMPOWERCARE opdracht en de sociale innovatie aanpak die in de opzet en de uitvoering is gehanteerd.

EMPOWERCARE

EMPOWERCARE is een Europese samenwerking. Aan het project ligt een internationaal gedeelde probleemsituatie ten grondslag, namelijk de toenemende vraag naar zorg door een steeds ouder wordende populatie. Om de stijgende zorgkosten te beheersen is er een urgentie om te werken aan sterke sociale bindingen tussen ouderen en hun omgeving en mogelijkheden te benutten om hun gezondheid en zelfstandigheid te verbeteren.

In EMPOWERCARE is een aanpak ontwikkeld om gemeenschappen te versterken en de kwetsbaarheid van ouderen (>65 jaar) en mensen met een chronische beperking (>50 jaar) te verminderen. Specifiek is gekeken hoe inzet van technologie hieraan kan bijdragen. In pilotstudies zijn (technologische) oplossingen in de praktijk getest en gevalideerd in een directe samenwerking met de betrokkenen. Samen met gemeenschappen en met ouderen is gezocht naar manieren om verbetering te brengen in hun situaties.

Binnen deze holistische benadering van EMPOWERCARE zijn drie resultaatgebieden onderscheiden. Ten eerste is er, gebaseerd op reeds bestaande modellen, een “empowerment strategie” ontwikkeld. De pilotstudies zijn volgens drie verschillende modellen opgezet. In de Nederlandse pilotstudies is het model van De Zeeuwse Huiskamer gebruikt. De strategie beschrijft de werkzame elementen van de doorlopen processen. Ten tweede is er, gerelateerd aan deze strategie, een aparte blauwdruk opgeleverd voor de inzet van technologie. Hierin wordt beschreven onder welke condities de inzet van technologie individuen en gemeenschappen kan ondersteunen. Tot slot komt er voor zorgprofessionals kennis beschikbaar om de benodigde transformatie te kunnen maken van een instrumentele gezondheidsbenadering naar een “empowerment” benadering.

Werken aan empowerment betekent een bewustwordingsproces op gang brengen; dit proces is erop gericht om mensen of groepen te versterken, zodanig dat zij meer invloed krijgen op gebeurtenissen en situaties die voor hen belangrijk zijn.

De opzet van de pilots

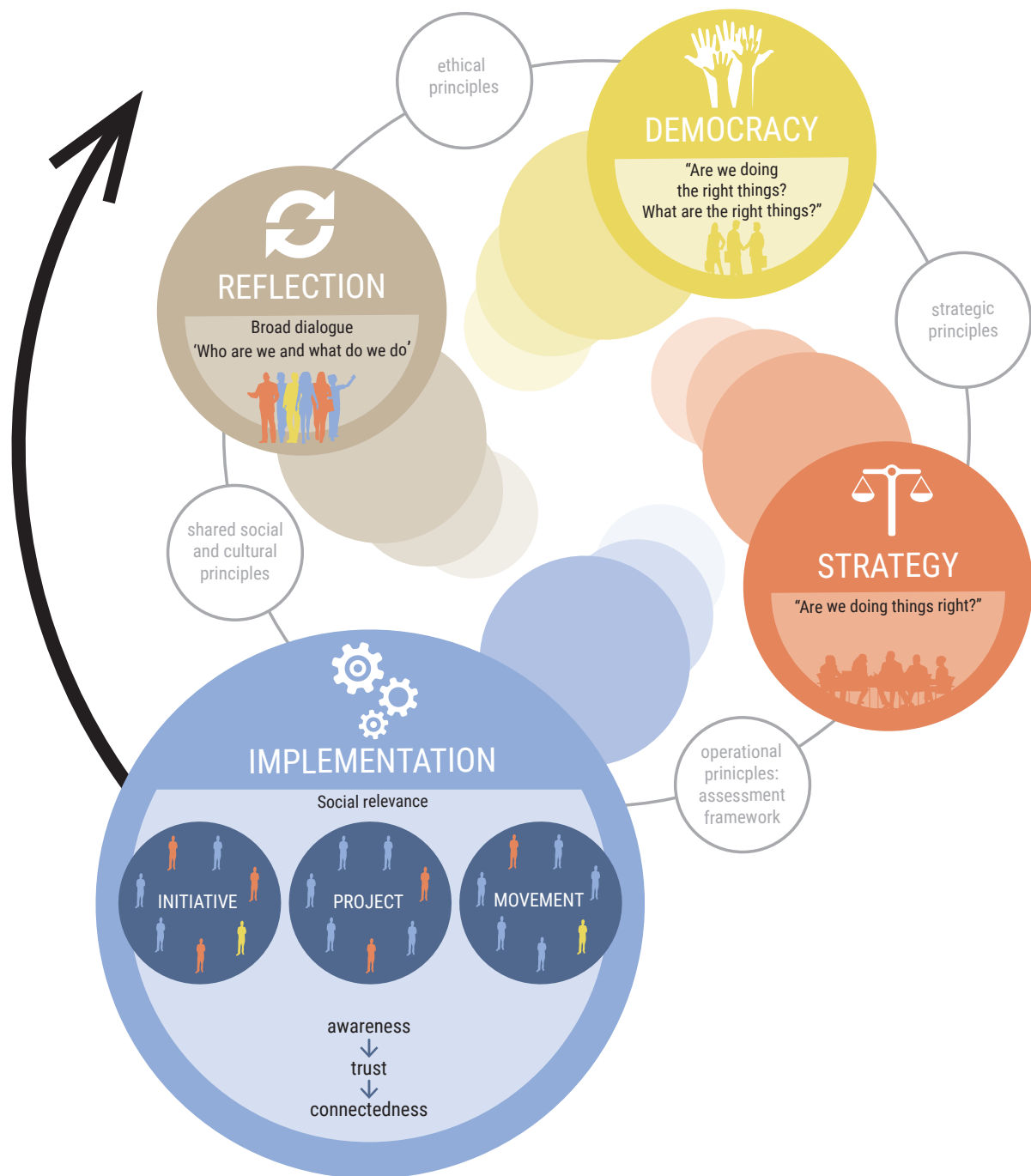
In de Oosterschelderegio zijn als onderdeel van EMPOWERCARE drie pilotprojecten uitgevoerd: Tuus in Smerdiek, Digitaal Thuis in Zeeland (DTiZ) en Digitaal Actief Zeeland (DAZ). Drie verschillende experimenten met een gemeenschappelijke aanpak.

Hoe ziet die aanpak eruit? De opdracht van EMPOWERCARE is om acties en ontwikkelingen in gang te zetten die aansporen tot kritisch nadenken, tot een bewustwording over de betekenis van het langer zelfstandig thuis wonen, passend bij wat inwoners en cliënten zelf belangrijk vinden. Het is nadrukkelijk de bedoeling om ook de omgeving mee te nemen in dit proces. Daarom zijn in de pilots de volgende leidende principes gehanteerd:

- De focus ligt bij het veranderproces en niet bij de uitkomsten;
- Naast de ouderen en cliënten zelf neemt ook hun omgeving een centrale rol in;
- Activiteiten worden steeds in gezamenlijkheid uitgevoerd;
- Acties zijn gericht op vooruitgang brengen in de “probleemsituatie”;
- Acties worden gebruikt om lessen uit te destilleren.

De aanpak laat zich goed illustreren met onderstaand figuur van het Sociaal Innovatie-raamwerk; een methodologisch raamwerk dat is ontwikkeld voor het benaderen van complexe vraagstukken. Het raamwerk

bestaat uit 4 bouwstenen (de bollen in de figuur) waarin het veranderproces wordt vormgegeven.

In de experimenten wordt direct gewerkt aan het verbeteren van concrete situaties. Daarnaast leveren de experimenten belangrijke input voor beleid en strategie.

In het project worden kleine en grote leercycli doorlopen. De blauwe bollen verwijzen naar de kleine leercycli, oftewel de pilots waarin direct wordt gewerkt aan het verbeteren van een concreet vraagstuk. In deze pilots wordt samen met inwoners, overheid en organisaties aan opgaven gewerkt. De resultaten uit deze experimenten zijn voeding voor het grotere leerproces waarin op een gestructureerde manier wordt toegewerkt naar bijstelling van beleid en kaders.

Pilot 1: Tuus in Smerdiek

De aanleiding

Gemeenten kampen met tekorten in de Wmo-begrotingen. Via het programma "Grip op de Wmo" wordt gewerkt aan een verbeterde kostenbeheersing. Eén van de oplossingen om de Wmo kosten binnen de perken te houden betreft het stimuleren en versterken van gemeenschappen met als achterliggend idee dat ondersteuningsvragen meer via het eigen sociale netwerk opgepakt kunnen worden.

De onderzoeksvraag

De keuze is gemaakt om in het dorp Sint Maartensdijk (in dialect Smerdiek genoemd), één van de dorpskernen uit de gemeente Tholen, een pilotproject te starten. Onder de naam Tuus in Smerdiek is aan de volgende onderzoeksvraag gewerkt:

Hoe kunnen we de gemeenschap van Smerdiek versterken?

De aanpak

In de aanpak worden de volgende stappen onderscheiden:

In gesprek met betrokkenen

Er worden gesprekken gevoerd met een groot aantal betrokkenen over het onderwerp "zelfstandig wonen in Smerdiek". Het gaat daarbij om mensen die in het dorp wonen en daarbinnen een actieve rol vervullen in de dorpsstafel, een bewonerscomité, een vereniging, het zorgloket of een kerkelijke gemeenschap.

Daarnaast worden ook gesprekken gevoerd met indirect betrokkenen zoals zorgprofessionals, de wijkagent, vertegenwoordigers van de gemeente en van de woningcorporatie.

Opgehaalde informatie delen

De opgehaalde informatie wordt geordend en aan alle betrokkenen gepresenteerd in een brede bijeenkomst. Er wordt gediscussieerd over de verschillende punten die in de gesprekken zijn aangedragen en over de samenhang tussen deze punten.

Waar willen we aan werken met elkaar?

Het is belangrijk dat er geen nieuwe werkwijze wordt geïntroduceerd, maar wordt aangesloten op initiatieven die er al zijn. De focus ligt niet bij het oplossen van specifieke problemen, maar bij het faciliteren van de gemeenschap zodat zij zelf een werkwijze ontwikkelen die hen in staat stelt om de vraagstukken van hun gemeenschap te benoemen en in gezamenlijkheid met anderen hieraan te werken.

Thema's benoemen: verbinding en ontmoeting

Er worden twee overkoepelende thema's uitgekozen om aan te gaan werken: "verbinding" en "ontmoeting". Smerdiek kent veel verenigingen, kerken en buurtinitiatieven. Het streven is om deze meer in verbinding te brengen met elkaar en gezamenlijk meer situaties te creëren waarbinnen mensen elkaar kunnen ontmoeten.

Activiteiten organiseren om aan deze thema's te werken

Onder de naam Tuus in Smerdiek wordt een werkgroep geformeerd. Tuus in Smerdiek initieert concrete activiteiten die bijdragen aan sterkere verbindingen en meer ontmoeting. In de uitvoering van deze activiteiten werken inwoners, vrijwilligers, verenigingen, kerken en ondernemers samen.

Concrete activiteiten

Welke concrete activiteiten zijn er in Tuus in Smerdiek uitgevoerd en hoe dragen deze bij aan de thema's "verbinding" en "ontmoeting"?

- **Een dorpsmagazine**

Er wordt een dorpsmagazine gemaakt van en voor inwoners uit Smerdiek. Een groep enthousiaste vrijwilligers vormt de redactie van het blad, benadert mensen voor het aanleveren van content, zorgt voor een

dekkende financiering met behulp van sponsors, stelt zich open voor feedback en verwerkt deze in volgende uitgaves van het magazine en in andere activiteiten van Tuus in Smerdiek.

- **Een facebook pagina**

Er worden veel inwoners bereikt met de facebookpagina Tuus in Smerdiek. Nieuws wordt op deze manier makkelijk gedeeld. Het platform wordt ook gebruikt om vragen aan inwoners voor te leggen en feedback op te halen.

- **De dag van Smerdiek**

Samen met verenigingen, kerken, ondernemers en zorgaanbieders wordt een feestelijke dag georganiseerd voor alle inwoners van Smerdiek. De dag wordt door deelnemers positief geëvalueerd; de intentie is om hier een jaarlijks terugkerend evenement van te maken.

- **Informatiebijeenkomst zorgtechnologie**

Samen met zorgaanbieders wordt er een informatiebijeenkomst georganiseerd voor inwoners over het langer zelfstandig thuis wonen. Ter inspiratie worden digitale hulpmiddelen gedemonstreerd en tijdens een gezamenlijk koffie/thee drinken worden er groepsgesprekken gevoerd over dit thema.

- **Dorpstafel 2.0**

Er is een platform nodig dat na beëindiging van EMPOWERCARE aan de verbinding van initiatieven blijft werken en daarin ook een stap verder kan zetten door namens de inwoners in contact te kunnen treden met instanties en daarin het brede welzijn van de gemeenschap bewaakt. De huidige Dorpstafel heeft aanvullende competenties nodig om deze rol in de toekomst te kunnen vervullen.

De opbrengst

Activiteiten worden geëvalueerd in de werkgroep Tuus in Smerdiek, waarbij inwoners steeds worden uitgenodigd om feedback te geven.

“Het is fijn om te zien hoeveel leuke initiatieven er voortkomen uit al die mensen die staan te kletsen met elkaar.”

“Er is de afgelopen periode heel veel gebeurd in het dorp, het lijkt erop dat steeds meer inwoners zich betrokken voelen. Als er iets georganiseerd wordt komen daar meer mensen op af dan voorheen.”

“Activiteiten worden voor en met alle gezindten georganiseerd. Het leidt tot meer onderling begrip richting elkaar. Afstanden waren vroeger groter dan dat ze nu zijn.”

“Met name het samen doen van dingen geeft verbinding.”

Pilot 2: Digitaal Thuis in Zeeland (DTiZ)

Digitaal
Thuis in
Zeeland

De aanleiding

Door de vergrijzing neemt de vraag naar zorg toe, tegelijkertijd is er een tekort aan personeel waardoor het moeilijk is om de gevraagde zorg te leveren. In de zorgverzekeringswet en de wet langdurige zorg worden steeds meer digitale hulpmiddelen ingezet om de druk op de zorg te verlichten. Thuiszorgorganisaties hebben hier goede ervaringen mee en zouden graag zien dat inzet van digitale hulpmiddelen ook binnen de wet maatschappelijke ondersteuning mogelijk wordt gemaakt. Het idee leeft dat met de inzet van digitale hulpmiddelen zorgvragen zelfs uitgesteld of voorkomen kunnen worden.

Vier thuiszorg aanbieders, allen werkzaam in de Oosterschelderegio (SVRZ, Lelie Zorggroep, Schutsezorg Tholen, Iriz Zorg&Welzijn) en SWVO starten in 2020 het experiment Digitaal Thuis in Zeeland (DTiZ) om dit idee in de praktijk tot ontwikkeling te brengen.

De onderzoeksvraag

Voortkomend uit de grote druk op de thuiszorgzorgaanbieders en passend bij de EMPOWERCARE opdracht wordt in deze pilot de volgende onderzoeksvraag centraal gesteld:

Hoe kunnen we digitale hulpmiddelen inzetten om zelfstandigheid van ouderen te verbeteren?

De aanpak

In de aanpak worden de volgende stappen onderscheiden:

Randvoorwaarden creëren

Er zijn digitale hulpmiddelen nodig om in de praktijk te kunnen inzetten en professionals moeten over de nodige kennis beschikken om hier uitleg over te kunnen geven.

Contact zoeken met ouderen

Er wordt contact gezocht met ouderen die aan de pilot willen deelnemen.

In gesprek over de vraag/behoefte

Om het juiste hulpmiddel te kunnen inzetten is het belangrijk te weten welke ondersteuningsbehoefte iemand heeft.

Hulpmiddelen aanbieden

Eén of meerdere hulpmiddel(en) worden bij de oudere thuis gebracht en geïnstalleerd. Ouderen krijgen instructies voor het gebruik van de middelen.

Onderzoeken of hulpmiddel bijdraagt aan oplossing van probleem

Op een gestructureerde manier informatie verzamelen waarmee inzicht wordt verkregen in het bewustwordingsproces (zie definitie van empowerment) dat al dan niet op gang wordt gebracht.

Concrete activiteiten

De stappen worden concreet gemaakt door de uitvoering van activiteiten. Steeds wordt er samen met alle betrokkenen gereflecteerd op de uitvoering van deze activiteiten. Op basis van de gedeelde leerervaringen worden activiteiten aangepast.

- **Een pakket aan hulpmiddelen beschikbaar stellen**

Met financiële middelen uit het EMPOWERCARE budget worden hulpmiddelen beschikbaar gesteld. Bij leverancier MobileCare wordt een gevarieerd pakket samengesteld; maximaal 70 zelfstandig wonende ouderen mogen hier vrijblijvend een half jaar gebruik van maken. MobileCare levert normaliter technologische hulpmiddelen voor cliënten in de thuiszorg en ondersteunt de thuiszorgorganisaties met bijbehorende software. DTiZ is niet primair gericht op cliënten, maar juist op mensen die nog niet in zorg zijn. De software en registratiesystemen blijken in deze andere context minder bruikbaar.

- **Trainen van zorg- en welzijn professionals**

Professionals (thuishulp, wijkverpleging en welzijnswerkers) krijgen een training aangeboden waarin zij kennis aangereikt krijgen over de specificaties van de geselecteerde hulpmiddelen en leren hoe deze ingezet kunnen worden. Omdat het pakket erg gericht is op de ondersteuning van de thuiszorg is deze kennis voor wijkverpleegkundigen makkelijker toepasbaar dan voor welzijnswerkers.

- **Informatiebijeenkomsten organiseren**

In eerste instantie worden er informatiebijeenkomsten georganiseerd om het project DTiZ onder de aandacht te brengen bij ouderen en deelnemers te werven voor de pilot. Het bereik van ouderen wordt groter als de informatiebijeenkomsten niet vanuit het project worden georganiseerd, maar er aansluiting wordt gezocht bij ontmoetingen die ouderen zelf organiseren. De inhoudelijke kwaliteit van de bijeenkomsten verbetert als niet het project maar een inhoudelijk thema centraal wordt gesteld. Er worden groepsgesprekken gevoerd over het thema langer zelfstandig wonen en over de mogelijkheden van digitale hulpmiddelen bij het behouden of verbeteren van zelfstandigheid.

"Gewoon ervaringen delen onder ouderen kan al heel helpend zijn. Ik heb vaak gehoord 'mijn zus heeft zo'n horloge, dat zou ik ook wel willen'. Ze delen ervaringen in hun eigen netwerk. Dat werkt heel goed."

- **Demonstreren van de hulpmiddelen**

Het demonstreren van die hulpmiddelen helpt bij het voeren van een groepsgesprek. Ouderen zijn nieuwsgierig naar digitale hulpmiddelen; ze willen weten wat er zoal verkrijgbaar is, hoe het werkt en ze vinden het fijn hierover geïnformeerd te worden. Het spoort aan tot nadenken over de eigen wensen en behoeften met betrekking tot het behoud of verbeteren van hun zelfstandigheid.

"Je kunt de hulpmiddelen als een middel en een doel zien. Een middel dat je kunt inzetten om iemands zelfstandigheid te verbeteren, maar ook als een doel om met mensen in gesprek te komen."

- **Huisbezoeken, persoonlijke gesprekken met ouderen en mantelzorgers**

Professionals (getrainde wijkverpleegkundigen en welzijnswerkers) gaan bij geïnteresseerde ouderen op huisbezoek voor een persoonlijk gesprek. Ook in deze gesprekken ligt het accent in eerste instantie op het aanbieden van de digitale hulpmiddelen. In veel gevallen blijken er meerdere gesprekken nodig te zijn; ouderen nemen dergelijke beslissingen graag in overleg met hun partner en/of kinderen. Het al dan niet gebruiken van hulpmiddelen is vrijwel altijd gebaseerd op een gezamenlijk besluit van familieleden. Voortaan worden familieleden/mantelzorgers uitgenodigd om meteen bij het eerste gesprek aanwezig te zijn. Dit is niet alleen efficiënter, maar ook effectiever. Beiden hebben hun eigen vragen en behoeften en het is van grote waarde als die naar elkaar toe worden uitgesproken.

"Als je mensen met elkaar in gesprek brengt neemt dat ook drempels weg."

"De middelen kunnen mantelzorgers ontlasten, maar ook zwaarder belasten, bijvoorbeeld in het geval van valse alarmeringen. Deelnemers vinden het zelf ook heel vervelend om hun sociale netwerk te belasten en te laten schrikken."

- **Inzet hulpmiddelen uit het Digitaal Thuis pakket**

Nadat de spullen geleverd zijn is het zaak om een vinger aan de pols te houden. Soms blijken de middelen niet de juiste oplossing te zijn, zijn er technische problemen of worden onbedoeld drempels opgeworpen.

"Het alarm werd geleverd, er zou iemand langskomen voor de uitleg, maar die was wegens ziekte verhinderd. Met de mantelzorger overlegd of het misschien op afstand met assistentie van de mantelzorger geregeld kon worden en toen belde de mantelzorger mij: ze ziet er helemaal vanaf. De zoon baalde heel erg, zeker omdat die mevrouw had aangegeven dat ze met het alarm weer haar rondje zou durven lopen."

"Ja, mijn ervaring is ook dat mensen soms afhaken nadat je een goed gesprek hebt gehad. Ik ben het apparaat zelf gaan installeren en laat dat niet meer door iemand van MobileCare doen en dat werkt echt heel goed. Ze zien dan nog een keer hetzelfde gezicht en dat werkt denk ik beter voor mensen. De meeste apparaten zijn echt heel simpel te installeren en er zit een goede gebruiksaanwijzing bij. Dat is goed te doen."

"Mensen trekken niet altijd aan de bel als ze hulp nodig hebben. Twee deelnemers hadden het product in de kast gelegd."

"Mensen haken snel af als zich technische problemen voordoen."

"Mantelzorgers die verder bij hun ouders vandaan wonen ervaren meer steun aan digitale middelen."

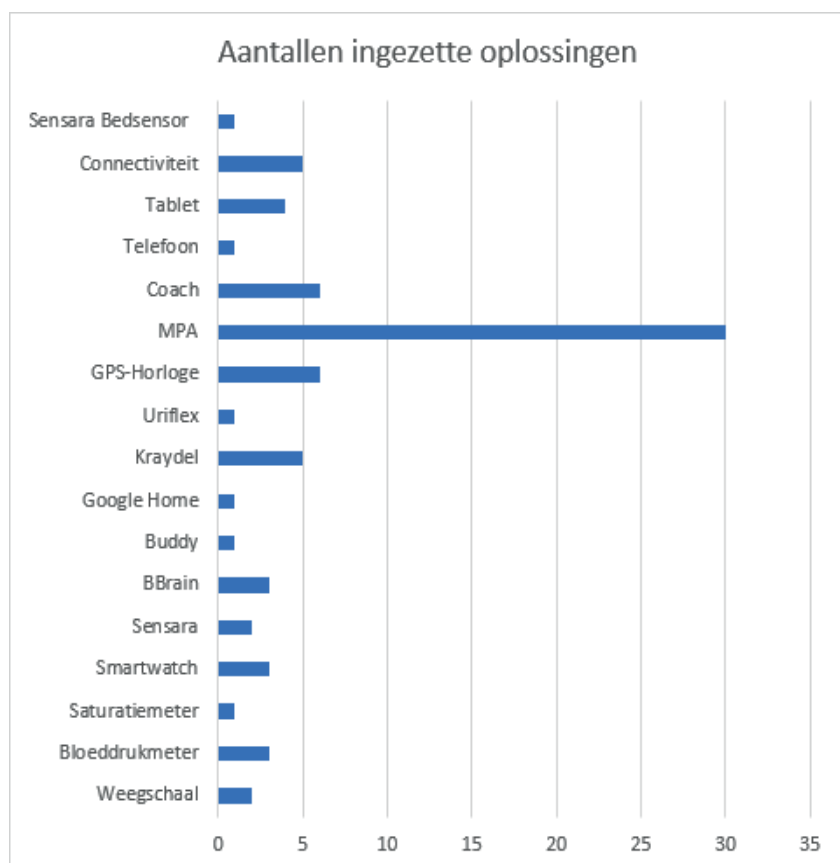
- **Evaluatiegesprekken m.b.v. "positieve gezondheid"**

Nadat de hulpmiddelen 6 maanden zijn gebruikt wordt er weer een huisbezoek afgelegd door de professional. Ook dan worden familieleden/mantelzorgers weer uitgenodigd om aanwezig te zijn. Positieve Gezondheid blijkt een geschikt instrument te zijn voor het voeren van een evaluatief gesprek. Het maakt inzichtelijk of en hoe de situatie is verbeterd. Tegelijkertijd helpt het de oudere en de mantelzorger om vooruit te kijken en concreet aan te geven hoe ze verder willen werken aan het behouden of verbeteren van de zelfstandigheid.

"Waar het om gaat is dat je mensen op een respectvolle en menselijke manier zelf hun leven laat bepalen."

De opbrengst

- 64 deelnemers, grootste vraag naar mobiele personenalarmering
"Zonder dat ding zou ik niet fijn de deur uit gaan"
- Een gespreksleidraad met aandacht voor sociale context
"Je gaat anders luisteren en beter kijken naar wat er past bij hetgeen de ander vertelt."
- Attitude veranderingen bij ouderen, mantelzorgers en professionals
- Verbeteringen van de positieve gezondheid
- Ouderen/mantelzorgers willen hulpmiddelen blijven gebruiken
"Wij vinden het heel fijn dat moeder een mpa (alarm)draagt. We betalen dit voor haar."

Pilot 3: Digitaal Actief Zeeland (DAZ)

De aanleiding

De pilot DAZ is geïnitieerd door de Fysieke Overlegtafel Wmo in de Oosterschelderegio. De samenwerkende zorgorganisaties en gemeenten willen, in het kader van het actieplan eHealth en digitalisering, meer ruimte creëren voor inzet van technologie in de zorg.

Onder leiding van het SWVO wordt een projectgroep geformeerd, de volgende zorgaanbieders nemen hieraan deel: Zuidwester, Gors, Schutse Zorg Tholen, Ter Weel, Weerwerk, SVRZ Tholen en Zorgboerderij Rust na Onrust. Met financiële middelen uit EMPOWERCARE is een online platform beschikbaar gesteld waarmee zij gezamenlijk experimenteren met het aanbieden van digitale dagbesteding.

In eerste instantie was het de bedoeling om DAZ voor een half jaar aan te bieden. Vanwege de covid pandemie is de looptijd van EMPOWERCARE verlengd en is er ruim een jaar geëxperimenteerd met het digitale activiteiten aanbod.

De onderzoeksvraag

De vraagstelling is tweeledig. In het experiment wordt onderzocht of met digitale activiteiten aan dezelfde doelen kan worden gewerkt als met fysieke dagbesteding en of met het digitale aanbod ook andere groepen kunnen worden bereikt die (nog) geen gebruik maken van dagbesteding.

De aanpak

In de aanpak worden de volgende stappen onderscheiden:

Randvoorwaarden creëren

Er is door de deelnemende partners een flinke investering gedaan in het creëren van randvoorwaarden, zowel in tijd als geld.

Met financiële middelen uit EMPOWERCARE is via de leverancier Tapster een online platform beschikbaar gesteld en zijn professionals en vrijwilligers getraind. Activiteiten begeleiders hebben geleerd digitale content te ontwikkelen en via het platform aan te bieden. Er is extra ondersteuning bij Tapster ingekocht voor het inrichten van een helpdeskfunctie, voor de "onboarding" van nieuwe deelnemers en er zijn investeringen gedaan om deelnemers van devices te voorzien.

Online activiteiten aanbieden

Op het platform bieden zorgaanbieders digitale (groeps)activiteiten aan voor zowel de eigen cliënten als voor cliënten van andere locaties. De digitale dagbesteding kan zowel aanvullend of in plaats van de fysieke samenkomsten worden aangeboden.

Evalueren

Uiteenlopende doelgroepen nemen deel aan DAZ. Er is een grote variatie in leeftijd en achterliggende problematiek. Er nemen mensen deel met geriatrische, psychische, psychiatrische, verstandelijke en psychomotorische problemen. Onder de verschillende specifieke doelgroepen wordt gekeken welke waarde wordt toegekend aan de digitale activiteiten.

Op zoek naar nieuwe cliëntgroepen

Aangenomen wordt dat met een digitaal activiteiten aanbod ook mensen bereikt kunnen worden die (nog) niet deelnemen aan fysieke dagbesteding.

Concrete activiteiten

De stappen worden concreet gemaakt door de uitvoering van activiteiten. Steeds wordt er samen met alle betrokkenen gereflecteerd op de uitvoering van deze activiteiten. Op basis van de gedeelde leerervaringen worden activiteiten aangepast.

- **Een gezamenlijke maandkalender**

Met behulp van een vooraf opgestelde maandkalender kunnen cliënten zich aanmelden voor de digitale activiteiten. Het aanbod bestaat uit een mix van interactieve, gedeeltelijk interactieve en niet-interactieve activiteiten. De zorgaanbieders nemen gezamenlijk de verantwoordelijkheid voor het vullen van deze kalender. Iedere zorgaanbieder bereidt tijdig digitale activiteiten voor, deze worden aangekondigd in de kalender zodat cliënten van andere zorgaanbieders zich hiervoor kunnen aanmelden. Cliënten worden gestimuleerd om bij andere groepen aan te sluiten, maar blijken het fijner te vinden om samen met bekenden deel te nemen aan activiteiten.

- **Wekelijks activiteitenaanbod mailen aan deelnemers**

Iedere week krijgen deelnemers een weekoverzicht gemaild. Tapster verzorgt deze service. De bedoeling is dat cliënten zelf initiatief nemen om het wekelijkse aanbod te bekijken en zich inschrijven voor activiteiten. In de praktijk gebeurt dit niet; deelnemers moeten hier blijvend aan herinnerd worden.

- **Kennisuitwisseling tussen ambassadeurs DAZ**

Er worden periodiek bijeenkomsten georganiseerd voor alle professionals die de digitale activiteiten ontwikkelen en aanbieden (de DAZ ambassadeurs). In de beginfase van het project is de werkwijze voor iedereen nieuw en worden leerervaringen enthousiast uitgewisseld. Na verloop van tijd neemt het enthousiasme af en wordt DAZ ook wel als een belasting gevoeld. Het ontwikkelen en aanbieden van de digitale activiteiten is voor de ambassadeurs een extra taak bovenop hun andere werkzaamheden. Bovendien is het een taak die niet makkelijk over te dragen is aan collega's. Er wordt meer ondersteuning ingekocht bij Tapster om de ambassadeurs te ontlasten.

- **Photovoice en focusgroepen**

Voor de evaluatie van DAZ is gebruik gemaakt van de photovoice methode; cliënten worden gevraagd om met behulp van foto's uitdrukking te geven aan de betekenis die DAZ voor hen heeft. Daarnaast zijn er vier focusgroep gesprekken georganiseerd. In deze gesprekken is een beeld verkregen van de veranderingen die door DAZ op gang zijn gebracht en van de waarde die DAZ heeft voor cliënten, voor medewerkers en voor de zorgaanbieders.

- **Promotie van DAZ bij "nieuwe cliënten"**

Er zijn tal van inspanningen verricht om nieuwe cliëntgroepen te laten aansluiten op het digitale activiteitenaanbod. Via flyers en media is bekendheid gegeven aan DAZ, ambulante zorgmedewerkers en welzijnswerkers zijn geattendeerd op het aanbod in overlegsituaties en er zijn gesprekken gevoerd met potentieel nieuwe cliëntgroepen.

De opbrengst

- **De digitale activiteiten zijn van grote waarde voor een gedeelte van de deelnemende cliënten.**

"Het is fijn om iets te doen te hebben en onder de mensen te zijn"

"Anders zou ik deze middagen alleen thuis zijn, nu heb ik iets om naar uit te kijken"

"Ik leer nieuwe mensen kennen, dat zou anders niet zo makkelijk gaan"

- **Nieuwe cliënten zijn niet bereikt met als gevolg dat sommige aanbieders niet meer willen investeren in DAZ.**

"Als ik alleen mijn activiteit moet doen voor andere groepen dan heb ik daar de pest in. Ja, dan stop ik energie in groepen waar al ander personeel op staat. Het heeft voor mij nut als ik iets kan bieden aan personen die anders alleen thuis zitten."

- **Randvoorwaardelijke zaken vragen (te)veel aandacht**

"Opeens blijkt dan dat cliënten zelf helemaal niet de middelen hebben of dat er hele slechte WiFi is op de voorzieningen."

"We hebben te maken met veel ziekteverzuim, zitten niet ruim in ons jasje en als je dan ziet dat er soms maar 2 of 3 deelnemers zijn dan weet ik niet of hier nog in geïnvesteerd kan worden."

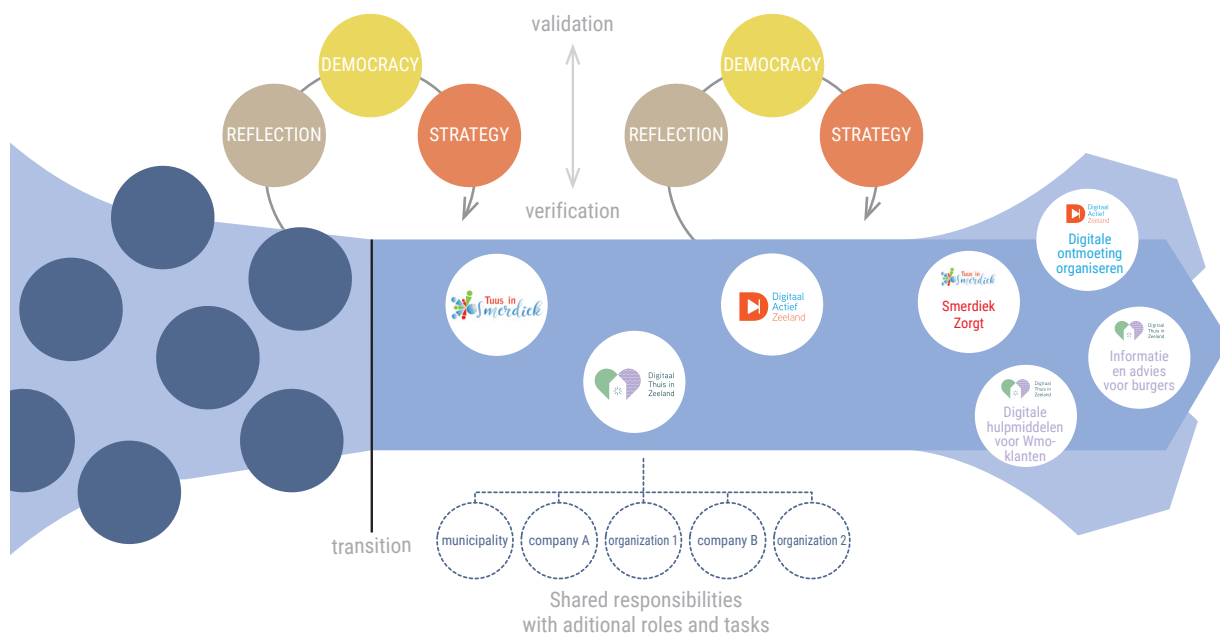
Nawoord

In iedere pilot is samen met betrokkenen aan een inhoudelijke opgave gewerkt. Er is gezocht naar mogelijkheden om een “probleemsituatie” te verbeteren; er is geleerd wat er wel en niet tot verbeteringen heeft geleid.

Het einde van EMPOWERCARE betekent niet dat de beweging die in gang is gezet stopt. Empowerment van ouderen en gemeenschappen op het thema “langer zelfstandig wonen” blijft voorlopig een zeer actueel vraagstuk, evenals de inzet van digitale hulpmiddelen. De opgedane kennis vormt een basis om met nieuwe vragen aan de slag te gaan.

Uit de pilots “Tuus in Smerdiek” en “Digitaal Thuis in Zeeland” komen nieuwe vragen voort die met behulp van het Sociaal Innovatie-raamwerk kunnen worden opgepakt. De pilot “Digitaal Actief Zeeland” wordt in afgeslankte vorm voortgezet.

Er worden nieuwe projecten (blauwe bollen in het schema) ingericht om aan deze opgaven te werken, ervan te leren en beleid en strategie daarop bij te stellen.

Nieuwe uitdagingen

Opvolging Tuus in Smerdiek

In Tuus in Smerdiek hebben concrete activiteiten ervoor gezorgd dat onderlinge verbindingen zijn versterkt en contacten zowel zijn verbreed als verdiept. Vanuit de gemeenschap ligt er de wens om dit vast te houden en verder te verduurzamen. De gemeenschap wil ook een gesprekspartner zijn voor zorgaanbieders en de gemeente. Ze willen toewerken naar een situatie waarin gemeente en zorgaanbieders hun activiteiten afstemmen op de vragen en de behoeften van de inwoners en hier gezamenlijk uitvoering aan geven. De vrijwilligers van Tuus in Smerdiek zijn in gesprek met de gemeente Tholen en zorgaanbieders. Er wordt een plan uitgewerkt om, na beëindiging van EMPOWERCARE, aan deze nieuwe opgave te kunnen gaan werken met elkaar.

Opvolging DTiZ

Thuiszorgorganisaties ervaren voordelen van de inzet van digitale hulpmiddelen. De zorgverzekeraar vergoedt al veel middelen. DTiZ heeft laten zien dat digitale hulpmiddelen ook in de Wmo efficiënt en effectief kunnen worden ingezet, maar in de Wmo staat hier nog geen vergoeding tegenover. De gezamenlijke gemeenten in de Oosterschelderegio hebben besloten om de inzet van digitale hulpmiddelen ook vanuit de Wmo mogelijk te maken. Met de bestuurlijke vaststelling van de notitie eHealth en Digitalisering is de ruimte gecreëerd om hier concrete afspraken over te gaan maken.

In DTiZ is ook een duidelijke vraag van inwoners naar voren gekomen. Ouderen en hun naasten hebben een grote kennisbehoefte. Ze willen weten wat ze zelf kunnen doen om hun zelfstandigheid te behouden en te verbeteren. Ze willen geïnformeerd worden over technologische hulpmiddelen die er zijn en in gesprek over de toepasbaarheid van deze middelen in hun eigen specifieke situatie. Voortbordurend op de in DTiZ ontwikkelde aanpak wordt een nieuw project vormgegeven waarin burgers op een onafhankelijke manier geïnformeerd gaan worden over de mogelijkheden die digitale hulpmiddelen hen kunnen bieden.

Opvolging DAZ

DAZ heeft laten zien dat met een digitaal activiteiten aanbod kan worden bijgedragen aan ontmoeting, dag structureren en zingeving bij specifieke cliëntgroepen. Zorgaanbieders verschillen echter van mening over de wijze waarop ze hier opvolging aan willen geven. Een drietal zorgaanbieders (Schutse Zorg Tholen, Ter Weel en Zorgboerderij Rust na Onrust) heeft de keuze gemaakt om door te gaan met Digitaal Actief Zeeland. Omdat het in stand houden van het gezamenlijke platform een grote druk legt op organisaties en hun werkers zullen de activiteiten voortaan via andere kanalen aangeboden gaan worden.

Leren werken met de SI-aanpak

Werken met de SI-aanpak vraagt kennis en oefening. Het vereist specifieke vaardigheden om vanuit een complexiteitsbenadering aan vraagstukken te werken. De Solidarity University heeft als expertisecentrum en partner in EMPOWERCARE de pilotstudies gebruikt voor de doorontwikkeling van het model van De Zeeuwse Huiskamer en heeft daarmee een belangrijke bijdrage geleverd aan de "empowerment strategie". Samen met de HZ University of Applied Sciences heeft de Solidarity University in het kader van het EMPOWERCARE opleidingsprogramma een minor ([>>](#)) voor professionals ontwikkeld en een bijpassend werkboek ([>>](#)) opgesteld waarin zowel de theoretische achtergronden als praktische toepassingen van de SI-aanpak worden beschreven.

EMPOWERCARE

DE OPDRACHT

De opdracht van EMPOWERCARE is om acties en ontwikkelingen in gang te zetten die aansporen tot kritisch nadenken, tot een bewustwording over de betekenis van het langer zelfstandig thuis wonen, passend bij wat inwoners en cliënten zelf belangrijk vinden. Het is nadrukkelijk de bedoeling om ook de omgeving mee te nemen in dit proces.

Proces:

- samenwerking inwoners, overheid en organisaties.
- resultaten als leerproces
- bijstelling van beleid en kaders

DE PILOTS

KUNNEN WE DE GEMEENSCHAP VAN SMERDIEK VERSTERKEN?

Opbrengst: Een gemeenschap met de ambitie om de onderlinge verbindingen in het dorp in deze vorm te blijven versterken.

HOE KUNNEN WE DIGITALE HULPMIDDELEN INZETTEN OM ZELFSTANDIGHEID VAN OUDEREN TE VERBETEREN?

Opbrengst:

- Een pakket aan hulpmiddelen
- Preventieve aanpak voor zorg- en welzijn professionals
- Inzichten in de thuissituatie van ouderen
- Gesprekken met mantelzorgers en familieleden

KAN MET DIGITALE ACTIVITEITEN AAN DEZELFDE DOELEN KAN WORDEN GEWERKT ALS MET FYSIEKE DAGBESTEDING EN KUNNEN HIERMEE ANDERE GROEPEN KUNNEN WORDEN BEREIKT?

Opbrengst: Een online platform voor ontmoeting, dag structureren en zingeving.

Er is de afgelopen periode heel veel gebeurd in het dorp, het lijkt erop dat steeds meer inwoners zich betrokken voelen.

Het is fijn om te zien hoeveel leuke initiatieven er voortkomen uit al die mensen die staan te kletsen met elkaar.

"Met name het samen doen van dingen geeft verbinding."

"Ik voel me veiliger. Zonder dat ding zou ik niet weggaan." (door inzet mobiele persoonsalarmering)

Preventiewerker: Ik ga me steeds meer trainen indat zij het vertellen, ik steeds meer luister. Ik probeer goed aan te sluiten bij wat ik hoor.

Dochter: Ik heb het er wel met mijn vader over. Die heeft liever dat er gewoon iemand langs komt.

Het is leuk om anderen te ontmoeten, soms is het erg stil thuis.

Ik vind het gewoon leuk en hoop dat het door blijft gaan.

Ik vind het leuk om anderen te ontmoeten en nieuwe dingen te leren.

DE UITDAGING

De inwoners uit Smerdiek gaan samen met de gemeente Tholen en de zorgaanbieders verder werken aan de versterking van hun dorpsgemeenschap.

Met behulp van nieuwe contracten tussen gemeenten en zorgaanbieders wordt inzet van digitale hulpmiddelen in de Wmo mogelijk gemaakt. Daarnaast worden burgers geïnformeerd over technologie die kan helpen bij het langer zelfstandig thuis wonen.

Zorgaanbieders bieden activiteiten digitaal aan; ouderen en mensen met een beperking krijgen de gelegenheid elkaar online te ontmoeten.

Werken met de SI-aanpak vraagt kennis en oefening. Het vereist specifieke vaardigheden om vanuit een complexiteitsbenadering aan vraagstukken te werken. De Solidarity University heeft als expertisecentrum en partner in EMPOWERCARE de pilotstudies gebruikt voor de doorontwikkeling van het model van De Zeeuwse Huiskamer en heeft daarmee een belangrijke bijdrage geleverd aan de "empowerment strategie". Samen met de HZ University of Applied Sciences heeft de Solidarity University in het kader van het EMPOWERCARE opleidingsprogramma een minor voor professionals ontwikkeld en een bijpassend werkboek opgesteld waarin zowel de theoretische achtergronden als praktische toepassingen van de SI-aanpak worden beschreven.

EMPOWERCARE is mogelijk gemaakt door de inzet van een groot aantal betrokkenen. Dank aan alle ouderen, mantelzorgers, cliënten, vrijwilligers en professionals voor hun inhoudelijke bijdrage en de Provincie Zeeland voor de financiële bijdrage.

Contact:

swvo.nl

solidarityuniversity.org

Projectleiding EMPOWERCARE Zeeland:

Marjan de Smit (Projectleider SWVO)

Petra de Braal (Directeur Solidarity University)

Minor Fit for the Future: https://projectenportfolio.nl/wiki/index.php/PR_00047

EMPOWERCARE helpt
ouderen langer prettig en
zelfstandig thuis te wonen.

swvo.nl/empowercare

